

Hány erdélyi rovásemlékünk Árpád-kori?*

Alig néhány évvel ezelőtt még szentségtörésnek számított Erdély Árpád-kori rovásfeliratairól beszélni. Lám, az idő jót is hozott: bebizonyosodott egyes rovásemlékek korai-korai volta, ugyanakkor egyre eleve- nebbé válik azon felismerésünk, hogy a székely (magyar) rovásírás keletről hozott örökség. A legközvetlenebb szálak Észak-Kaukázus és a Kazár birodalom felé mutatnak, de a betűrend- szer egy része genetikai kapcsolatban van a belső-ázsiai, illetőleg a kelet- ázsiai rovásírásokkal is.

Az erdélyi emlékegyéből – újab- ban – nyolc feliratot tekintünk Árpád- korinak, hétnek már meg is született a véglegesnek tűnő olvasata. A legko- rábbi a torjai edénytöredék néhány jele. Székely Zoltán régész-történész szerint „...az ide korán (10-11. század) letelepedett magyarság tárgyi

emlékei kerültek felszínre, akik – mint a székelyek – használták a rovásírást.”

A sor a Korond–Firtostetőn (XII. század vége – XIII. század eleje) és a Gyergyóditró–Tászoktetőn (X–XIII. század) talált betűkkel folytatódik, az- tán következik a homoródkarácsony- falvi első, kétsoros felirat, a XIII. szá- zad elejének-közepének eddig leg- szebb szövegemléke.

Négy feliratot (alsószentmihályi, csíkcsobotfalvi, erdőszentgyörgyi, vargyasi) XIII. század végének, XIV. század elejének vél a szakkutatás. Ezek átmenetet képeznek az Árpád- kor és az azt követő történelmi idő- szak között.

A felsorolt emlékegyéből egyik leg- főbb sajátossága a mássalhangzós jel- leg. A magánhangzók zöme „ugratva” van, a rovók tehát alig-alig jelölték őket. Ez is azt igazolja, hogy ezek a

feliratok a fennmaradt anyag legré- gebbi rétegéből valók. Érdeemes volna külön is taglalni az egyes grafémák milyenségét, ezek egymáshoz való vi- szonyát, a típusok és változatok szem- revételezését. A szó- és betűtörténeti vonatkozások a datálásban is roppant fontosak.

A nyolc emlékből hét kimondottan kőfelirat (használati eszköz is van köztük), egy pedig kerámiadarabon (edénytöredéken) maradt fenn. Tehát olyan alapanyagok, amelyek képesek voltak ellenállni a futó évszázadok vi- szontagságainak.

Utalunk itt – jelzésszerűen – arra is, hogy Erdély területén miként osz- lik meg az Árpád-korinak minősített rovásírásos emlékegyéből. A későbbi széki (alszéki) beosztást követjük: Aranyosszék 1, Bardócszék 1, Csík- szék 1, Gyergyószék 1, Kézdiszék 1, Marósszék 1, Udvarhelyszék 2.

Látható, a „megoszlás” bizonyos mértékű kiegyensúlyozottságot mu- tat. Veszít értékéből – lassan és bizto- san – az az elgondolás, hogy főleg („zömükben”) az úgynevezett telegdi székelyek tudtak rovásul írni. A Szé- kelyföldön kívüli, más tájegységek rovásírásanyagának nagyobb mértékű felbukkanása csak idő kérdése.

Mellékelt ábránk a homoród- karácsonyfalvi első feliratot „mutat- ja”. Vonalas rajzunk Benkő Elek két- vonalas, pontosított rajza alapján ké- szült. A felirat átbetűzése, jobbról bal- ra haladva: NMHSZNDNKI/ HSZ- KLYIVSK. A betűhalmaz mai, mo- dern olvasata:

NeMHiSZeND NeKI
H SzéKeLYI VésÉK.

A kisbetűk az elhagyott magán- hangzókat jelölik. A *hiszend* szó a *hisz* ige régies alakja. Székelyi=székelyei. A második sor első betűje, a H a Homoród mentét (vidékét, környékét) jelenti.

* a szerzőnek a most elkészült, *Erdély Árpád- kori rovásemlékei (10–13. század)* című kéziratához szánt előszava

Ráduly János

*A homoródkarácsonyfalvi rovásírásos kő mai helyzetében
Czire Alpár felvétele*

